

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНІСТЬ У РОБОТІ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ

Дужич Н.В.

КЗВО «Волинський медичний інститут»

Мухіна Т.С., Кравчук С.М.

Житомирський медичний інститут Житомирської обласної ради

COMMUNICATE COMPETENCE IN THE WORK OF NURSE

Duzhych N.V.

MHEI «Volyn Medicine Institute»

Mukhina T.S., Kravchuk S.M.

Zhytomyr Medical Institute Zhytomyr Regional Council

Abstract. *This article is devoted to the analysis of the scientific resources and practical studying of communicate competence of future nurses. It analyses the main current problems of forming of communicate competence of future nurses and explains the necessity of developing of the competence in higher educational medical establishments.*

Keywords: *communicative competence, future medical nurses.*

Актуальність проблеми Становлення сучасного демократичного суспільства передбачає активну діяльність майбутніх медичних працівників у сфері охорони здоров'я дітей, молоді та людей зрілого віку, що потребує сформованості у них готовності до комунікативної взаємодії у професійній діяльності, оскільки медичні працівники після

закінчення навчального закладу працюватимуть у найскладнішій системі «людина – людина».

Водночас, практика професійної підготовки майбутніх медичних працівників свідчить, що у значній частині студентів домінують прагматично-меркантильні мотиваційні чинники до діяльності, ознаки бездуховності та відсутність потреби в особистісному зростанні, невміння виявляти та застосовувати вербальні й невербальні засоби комунікативної взаємодії.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування змісту формування комунікативної компетентності у майбутніх медичних сестер. **Методи дослідження:** теоретичні, емпіричні.

Поняття «комунікативна компетентність» означає сукупність знань про норми і правила ведення природної комунікації – діалогу, суперечки, переговорів і т.ін. У вищих навчальних закладах інтеграція навчального процесу передбачає послідовне вивчення гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, а пізніше – професійної та практичної підготовки. Предметно-орієнтоване навчання сприяє формуванню ключових (предметних) компетентностей студентів, що включає мотивацію самостійної та пізнавальної діяльності студентів. Ми переконані, що у процесі підготовки майбутнього фахівця відбувається поступове формування комунікативної компетентності через систему певної сформованості знань, умінь, навичок. Це група важливих якостей, що необхідна кожній людині в багатьох ситуаціях, а в практичній діяльності майбутніх медичних сестер без неї просто неможливо. Вона зумовлює колективну роботу різних фахівців, вимагає від співробітників ефективної роботи в команді на загальний результат. На перше місце виступає мотивація студентів, яка стимулює їх до набуття професійних знань, готовності до професійної діяльності. На всіх етапах навчання у вищому навчальному закладі відбувається становлення фахівця, що сприяє формуванню і розвитку його особистості, певних професійно значущих особистісних якостей. Важливою залишається методологічна підготовка студентів, мета якої є навчити молоду людину навчатися протягом життя, прищепити навички професійного саморозвитку, що відповідає компетентнісній підготовці сучасного фахівця, і в наслідок якої формуються важливі професійні якості. Професійна підготовка майбутніх медичних сестер у вищому медичному закладі забезпечується через поєднання ключових професійних та професійно комунікативних умінь та навичок. Під час навчальної діяльності здійснюється особистісний розвиток, удосконалюється розвивальний та усвідомлений міжособистісний досвід майбутніх медичних сестер.

За основу характеристики професійно – комунікативних умінь нами виділено такі вміння, як:

- комунікативно- мовленнєві - володіння словником запасом технічних термінів, понять, фактів медичної науки, її законів, теорій, які містять систему медичних наукових знань, а також знань про шляхи, методи пізнання, типи і способи розумових дій, оцінних знань, які характеризують суспільне й особистісне значення професії медичного працівника. Умовній підготовці важливим є володіння майбутніми медичними сестрами різними формами усного мовлення, його технікою (вимова, дикція, темп, логічність), вміння будувати взаємовідносини з колегами, пацієнтами зрозумілою діловою мовою;

- інформаційно-інструментальні вміння – планування цілей, змісту, засобів комунікації під час викладу медичної інформації, володіння різними формами подачі інформації, знаходження засобів комунікації;

- організаційно-технологічні – толерантне ставлення до співрозмовника на основі партнерства й рівноправності, довіри між суб'єктами комунікації, встановлення й розширення професійних комунікативних зв'язків;

- невербальні вміння – дотримання культури зовнішнього вигляду, передавання значущої інформації за допомогою невербальних засобів комунікації, вираження позитивного настрою;

— інформаційно-пошукові — обмін інформацією за допомогою Інтернету, знаходження нових професійних зв'язків, збагачуючи професійний й мовний потенціал, використання інформаційно-комунікативних технологій для самовдосконалення власного потенціалу.

Комунікативна компетентність складається зі здатностей:

- давати соціально-психологічний прогноз комунікативної ситуації, у якій має спілкуватися майбутня медична сестра;
- соціально-психологічно програмувати процес спілкування, опираючись на своєрідність комунікативної ситуації;
- здійснювати соціально-психологічне керування процесами спілкування в комунікативній ситуації.

Прогноз формується в процесі аналізу комунікативної ситуації на рівні комунікативних установок. Комунікативна установка пацієнта — це своєрідна програма поведінки особистості в процесі спілкування. Рівень установки може прогнозуватися в ході виявлення: предметно-тематичних інтересів пацієнта, емоційно — цінних відносин до різних подій, відношення до форми спілкування, включення партнерів у систему комунікативної взаємодії. Це визначається в ході вивчення частоти комунікативних контактів, типу темпераменту пацієнта, його предметно-практичних переваг, емоційних оцінок форм спілкування.

При такому підході до характеристики комунікативної компетентності доцільно розглянути спілкування як системно — інтегруючий процес, що має наступні складові:

Комунікативно-діагностичну (діагностика соціопсихологічної ситуації в умові майбутньої комунікативної діяльності медичних сестер, виявлення можливих соціальних, соціально-психологічних і інших протиріч, з якими можливо має зіштовхнутися особистість в спілкуванні).

Комунікативно-програмуючу (підготовка програми спілкування, розробка текстів для спілкування, вибір стилю, позиції й дистанції спілкування).

Комунікативно-організаційну (організація уваги партнерів по спілкуванню, стимулювання їхньої комунікативної активності й т.д.).

Комунікативно-виконавчу (діагноз комунікативної ситуації, в якій розвертається спілкування особистості, прогноз розвитку цієї ситуації, здійснюваний по заздалегідь осмисленій індивідуальній програмі спілкування). Кожна із цих складових вимагає спеціального соціотехнологічного аналізу, однак рамки викладу концепції дають можливість зупинитися тільки на комунікативно-виконавчій частині. Вона розглядається як комунікативно- виконавча майстерність особистості.

Комунікативно-виконавча майстерність особистості проявляється як два взаємозалежних самостійних вміння знайти адекватну темі спілкування комунікативну структуру, що відповідає меті спілкування, і вміння реалізувати комунікативний задум безпосередньо в спілкуванні, тобто продемонструвати комунікативно-виконавську техніку спілкування. У комунікативно-виконавчій майстерності медичної сестри проявляються її навички й насамперед навички психологічного саморегулювання як керування своєї психофізичною органікою, у результаті чого особистість досягає адекватного комунікативно-виконавчої діяльності емоційно-психологічного стану.

Емоційно-психологічна саморегуляція створює настрій на спілкування у відповідних ситуаціях, емоційний настрій на ситуацію спілкування, означає, насамперед, переклад повсякденних емоцій людини в тональність, що відповідає ситуації взаємодії.

У процесі емоційно-психологічної саморегуляції варто розрізняти три фази: тривале емоційне «зараження» проблемою, темою й матеріалами майбутньої ситуації спілкування; емоційно-психологічну ідентифікацію на стадії розробки моделі свого поведінки й програми майбутнього спілкування; оперативну емоційно-психологічну перебудову в обстановці спілкування. Емоційно-психологічна саморегуляція здобуває характер цілісного й завершеного акту в єдності з перцептивними й експресивними навичками, які також

становлять необхідну частину комунікативно-виконавчої майстерності. Вона проявляється в умінні гостро, активно реагувати на зміни обстановки спілкування, перебудувати спілкування з урахуванням зміни емоційного настрою партнерів. Психологічне самопочуття, емоційний настрій особистості прямо залежить від змісту й результативності спілкування.

Перцептивні навички особистості проявляються в умінні керувати своїм сприйняттям і організовувати його: вірно, оцінювати соціально психологічний настрій партнерів по спілкуванню; установлювати необхідний контакт; по першому враженню прогнозувати «хід» спілкування. Вони дозволяють медичним сестрам, вірно, оцінювати емоційно-психологічні реакції пацієнтів по спілкуванню й навіть прогнозувати ці реакції, уникаючи тих, які перешкоджають досягти мети спілкування. Експресивні навички комунікативно-виконавчої діяльності прийнято розглядати як систему умінь, що створюють єдність голосових, мимічних, візуальних і моторно-фізіологічних, психологічних процесів. По своїй суті це навички самоврядування виразною сферою комунікативно- виконавчої діяльності.

Досвід спілкування займає особливе місце в структурі комунікативної компетентності медичних сестер. З одного боку, він соціальний і включає інтеріоризовані норми й цінності культури, з іншого боку - індивідуальний, оскільки ґрунтується на індивідуальних комунікативних здатностях психологічних подіях, пов'язаних зі спілкуванням у житті особистості. Динамічний аспект цього досвіду становить процеси соціалізації й індивідуалізації, реалізовані в спілкуванні, що забезпечують соціальний розвиток людини, а також адекватність його реакцій на ситуацію спілкування і їхня своєрідність. У спілкуванні особливу роль грає оволодіння соціальними ролями: організатора, учасника. спілкування. І тут дуже важливий досвід сприйняття мистецтва.

Таким чином, спілкування являється важливим фактором при передачі й отриманні інформації. Воно виступає необхідною умовою буття людей, без якого неможливо повноцінне формування не тільки окремих психічних функцій, процесів і властивостей людини, але й особистості в цілому. Реальність і необхідність спілкування визначена спільною діяльністю: щоб жити люди змушені взаємодіяти. Людина з моменту народження спілкується з іншими людьми, але часом люди, що відрізняються високими досягненнями у вивченні явищ матеріального світу, виявляються безпомічними в області міжособистісних відносин. По цьому людина повинна вивчати правила взаємодії з людьми, щоб стати соціально-повноправним членом суспільства. Інакше кажучи, спілкування буде ефективним лише тоді, коли люди, взаємодіючи один з одним, компетентні в даній ситуації.

Для формування комунікативної компетентності у майбутніх медичних сестер необхідна відповідна організація навчального процесу, створення сприятливих педагогічних умов, відбір та систематизація змісту навчального матеріалу шляхом логічного структурування. Ефективність цього процесу залежатиме від конкретної реалізації таких вимог:

- узгодженість матеріалу з програмою предмету та його відповідність щодо професійної підготовки та оперування ним студентами;
- відбір професійно-орієнтованого лексичного матеріалу з урахуванням тематики та актуальності, відповідного рівня складності (від простого до складного);
- належна забезпеченість відібраного матеріалу навчально-методичними рекомендаціями та літературою;
- систематизація лексичного матеріалу та відповідна наочність;
- підбір, систематизація мовних та мовленнєвих вправ на основі професійно-орієнтованого матеріалу;
- створення професійно-орієнтованих проблемних ситуацій.

Цілеспрямований відбір і систематизація змісту навчального матеріалу є необхідною вимогою у організаційно-педагогічному процесі формування комунікативної компетентності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток комунікативної компетентності у майбутніх медичних сестер являє собою планомірний процес формування

комунікативних якостей особистості: толерантність, емпатію, рефлексію, комунікабельність. У процесі цього розвитку відбувається якісна перебудова особистості, а саме зміни у ставленні людини до діяльності, спілкування та праці. Комунікативна компетентність медичної сестри включає не тільки особистісні властивості людини, а й певним чином організовані пізнавальні процеси та емоційну сферу. Орієнтація фахівця насамперед на позитивні якості в іншій людині є важливою в ефективному професійному спілкуванні, оскільки вона сприяє розкриттю особистісного потенціалу людини, з якою ми спілкуємося.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітенко І. С. Психологічна адаптація сімейного лікаря до професійної діяльності : монографія / І. С. Вітенко. — Вінниця : Нова Книга, 2017. — 132 с.
2. Камалеева А. Р. Компетентність як результат освітнього процесу / А. Р. Камалеева // Наука і практика виховання та додаткової освіти. - 2015. - № 5. - С. 6-18.
3. Лукашук М. М. Формування професійної компетентності у майбутніх медичних сестер на заняттях хімії в медичному коледжі / М.М. Лукашук, І. М. Хмеляр // Актуальні проблеми формування особистості лікаря у студентів-медиків: матер. IX науково-практ. конфер. 26 берез. 2009 р., м. Київ. — К.: Мсд. Інст. УАНМ, 2013. — С. 68–70.
4. Маркович О. В. Формування професійних умінь майбутніх медичних сестер хірургічного профілю засобами алгоритмізації [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Маркович ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. - К., 2016. — 284с.
5. Панфилова А. П. Ділова комунікація в професійній діяльності: учеб. посібник. СПб.: Знання, 2014. 496 с.
6. Поцулко О.А. Інноваційний контекст комунікативної освіти студентів вузів / О.А. Поцулко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Збірник наукових праць / За ред. Л.Л. Товажнянського, О.Г. Романовського. — Вип. 42 (46). — Харків: НТУ «ХПІ», 2015. — С. 361 – 369.

REFERENCES

1. Vitenko I. S. Psychological adaptation of family doctor to professional activity: monograph / I. S. Vitenko. - Vinnitsa: The New Book, 2017. - 132 p(ukr).
2. Kamaleeva A. R. Competence as a result of the educational process / A. R. Kamaleeva / Science and practice of education and additional education. - 2015. - No. 5. - P. 6-18(ukr)..
3. Lukashchuk MM Formation of professional competence in future medical nurses in chemistry classes in medical college / MM Lukashchuk, I. M. Khmeljilar // Current problems in the formation of the physician's personality in medical students: mater. IX scientific practice.confer 26 bir. 2013, Kyiv. - K.: Honey. Inst. UANM, 2009. - P. 68-70(ukr)..
4. Markovich O. V. Formation of professional skills of future nurses of surgical profile by means of algorithmization [Text]: diss. ... Candidate ped Sciences: 13.00.04 / O. V. Markovich; In-t ped. Education and Adult Education of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. - K., 2016. — 284(ukr)..
5. Panfilova AP Business communication in professional activity: study. manual. SPb.: Knowledge, 2014. 496p(ukr)..
6. Поцулко О.А. Innovative context of communicative education of high school students / О.А. Poskulko // Problems and prospects of the formation of the national humanitarian and technical elite: Collection of scientific works / Ed. LI Tovazhyansky, O.G. Romanovsky - Whip 42 (46). - Kharkiv: NTU "KhPI", 2015. - P. 361 – 369(ukr)..